

Добры дзень, сябры! З вамі і для вас – радыёстанцыя “Беларусь”. Далучайцеся да яе перадачы “Беларусь ад А да Я”. Сёння мы (гэта вы, шануюныя слухачы, і я, Таццяна Старасценка) пазнаёмімся з двума беларускімі сімваламі кахання – нябесным і зямным. А напачатку паслухаем песню.

Гучыць песня -- “Раманс” Максіма Багдановіча (Зорка Венера ўзышла над зямлёю).

Гукі знітоўваюцца з нашым настроем і пачуццямі. Яны супакойваюць і ўзвышаюць. Вобраз светлай і далёкай зоркі Венеры – гэта нябесны сімвал кахання, да якога звярнуўся беларускі паэт Максім Багдановіч. Звярнуўся, каб падарыць яму вечнае жыццё ў сваім вершы “Раманс”, што належыць да інтымнай лірыкі. Максім Багдановіч услаўляе найлепшую пару жыцця – пару светлага кахання, якое, несумненна, узвышае чалавека і робіць яго духоўна прыгожым. Верш “Раманс”, які складаецца ўсяго з 20 радкоў (але якіх радкоў!), набыў шырокую вядомасць, стаў папулярнай песняй. У такім вытанчаным лірычным вершы адчуваецца глыбокая сувязь з народнай творчасцю. Гэта адзначаюць многія даследчыкі творчасці пісьменніка і ў прыватнасці мовазнаўца Эвеліна Блінава. Такая сувязь заўважаецца ў выкарыстанні традыцыйных народных паэтычных вобразаў, ва ўжыванні паралелізма: зорка Венера – паралель да кахання героя, кахання, у якім супастаўляюцца два асацыятыўна ўзаемазвязаныя матывы – чалавек і прырода. Аўтар звярнуўся да традыцыйных паэтычных вобразаў неба і зоркі. Гэтыя словы апорныя ў тканіне верша. А лічба яны і самай цеснай семантычнай сувязі: нельга ўявіць сабе зоркі без неба. Але ў творы Максіма Багдановіча неба – гэта і паэтычны вобраз узвышанага, незямнога кахання. Знаёмства з дзяўчынай, радасць першага спаткання, смутак развітання – усё гэта нападуняе душу лірычнага героя і асацыюецца з вобразам светлай і далёкай зоркі Венеры – сімвала кахання і маладосці.

Менавіта гэтую зорку шукаў Максім Багдановіч у сваім жыцці. Шукаў доўга і пакутліва. Ягонае каханне да Ганны Какуевай, шчымліва-пранікнёнае і светлае, так і засталася марай, такой нязбытнай і далёкай. Менавіта Ганне былі прысвечаны многія вершы і накіды, такія, напрыклад, як “Учора шчасце толькі глянула нясмела...”, “Заціхніце, мукі кахання”, “Толькі чаму ж гэта ў ночы глыбокія...”, “Халодная, ясная ноч...”, “Больш за ўсё на свеце жадаю я...”, “Буду сніць і днямі і начамі...”. Як піша ў часопісе “Роднае слова” даследчыца лірыкі кахання Максіма Багдановіча Рыма Стаховіч-Ларчанка, перад намі ў гэтых творах – уся гісторыя глыбокага і трапяткага пачуцця. І першая радасць ад нараджэння кахання, калі ўсё вакол іначыцца, афарбоўваецца ў нейкае новае, вясёлкава-шматфарбнае святло, перамяжаецца то сумам, то болем, то шчымлівай, нязвыклай пяшчотаю і цяплом і хмеліць, прыемна-салодка хмеліць галаву.

Усё жыццё цяпер робіцца адным невымоўным, зачараваным сном, яно і вабіць, і туманіць, “як лёгкая завея”.

Відаць, была прычына хвалявацца і перажываць, бо не адзін Максім адчуў у цёмнавокай дзяўчыне абаяльнасць і жаноцкасць. Удзельнік вясёлых гульніў какуеўскага двара Іван Лілееў таксама “дамагаўся” Анінага сэрца. Гэта не магло не трывожыць паэта, не нараджаць пачуцця рэўнасці. Тым болей, што Аніна цётка была не на баку Максіма. Аднак паэт шаптаў любае імя і бачыў перад сабою мілае аблічча каханай.

Чытае артыст. ...Вось яна стаіць побач з ім у вясновы і светлы вечар і, узняўшы вочы на зеленаватае і чыстае неба, таямніча, загадкава ўсміхаецца... Вось яны абое ў летнім цяністым садзе, і Аня грацыёзна схілілася, каб лепей разгледзець сінякрылага матылька. І калі той раптоўна ўзняўся і паляцеў, па-дзіцячы звонка і шчасліва рассяялася... Вось яна самазабыўна іграе ў вялікай гасцінай на раялі, і чароўныя салодкія гукі далятаюць да Максіма, як у сне, і абуджаюць нязвыклыя мары-летуценні...

Гучыць музыка.

Сябры, вы слухаеце перадачу “Беларусь ад А да Я” пра беларускія сімвалы кахання. Адзін з іх – нябесны – зорка Венера, якую шукаў у сваім жыцці Максім Багдановіч.

Шмат горычы і болю прынесла паэту каханне да Ані, але ж і шмат глыбокага шчасця. Аня, толькі Аня існавала ў думках Максіма Багдановіча, напаўняючы яго душу сабою і ўсім тым, што блізкае ім абаім. Нараджаліся вершы, прасякнулі захваленнем і светлым смуткам кахання. Аднак зорка Венера аказалася недасягальнай для Максіма Багдановіча. Ягоная Аня выйшла замуж за іншага. Свой непрыхаваны боль пісьменнік адлюстравалі ў цалкам аўтабіяграфічным апавяданні “Марына”, напісаным у 1914 годзе. Праўда, імя Максім заменена на Базыль, і дзея адбываецца не ў Яраслаўлі, а ў Більні.

Чытае артыст. “...Вы чулі, Ганна Рафаілаўна выходзіць замуж за Яна? Шлюб прызначаны на заўтра”.

Пасля гэтых слоў сталася нешта зусім неспадзяванае. Базыль нязграбна ўзмахнуў рукамі, немаведама чаму пачаў папраўляць сабе белы каўнерык ды, скончыўшы, апусціўся на лаўку і закрыў далонямі твар, схіліўшы галаву амаль не да кален.

Гучыць музыка.

Сапраўды, можна пагадзіцца з літаратуразнаўцам Рыгорам Бярозкіным, які пісаў: “Тое, што казалі Купала і Колас, было амаль усеабдымным па важнасці і значэнні. У іх словы было і сацыяльнае пачуццё, і рэвалюцыйны заклік, і імкненне сцвердзіць чалавечую годнасць селяніна-беларуса. Максім жа Багдановіч, ніколі не трацячы цікавасці да сацыяльна-грамадзянскай тэмы, засяродзіў свае душэўныя сілы галоўным

чынам на тых “чалавечых здольнасцях”, якіх упарта не прызнавалі за беларусамі”.

Зорка Венера вабіла і вабіць да сябе не адно пакаленне беларусаў. Як прыклад – ліст аднаго настаўніка, некалі апублікаваны ў “Настаўніцкай газеце”. Давайце, сябры, паслухаем урыўкі з яго:

Чытае артыст. Тры гады мінула, як не стала маёй жонкі Чаславы Вікенцьеўны, колішняй настаўніцы біялогіі Раготкаўскай школы Дзятлаўскага раёна.

...Амаль штоночы я шукаю на зорнай поцілцы неба адзіную ў свеце зорку – зорку Венеру. У той момант пад паведам думак Максіма Багдановіча ўспамінаецца і наша першае спатканне, і сумесна пражытае жыццё, і цяжкія хвіліны расстання. Яшчэ задоўга да яго, да расстання, але ўжо тады, калі твае падкасіліся ногі і ты ўжо больш ніколі не ўстала і не стала на іх, ты палюбіла маю любімую прыгожую песню “Зорка Венера”. Цэлую восень і зіму, на працягу сямі месяцаў, калі крыху сцішваўся боль, мы ўдваіх на некалькі разоў на ноч спявалі яе. І кожнае слова глыбока пранікала ў душу, паднімала настрой і зусім не хацела мірыцца з той бядою, якая штодзённа, штоімгненна раз’ядноўвала нас на вякі.

...І цяпер кожную ночку я шлю адзінае запытанне ў неба:

-- Дзе ты, дзе ты, зорка мая?..

(Гучыць музыка).

Сябры, вы слухаеце перадачу “Беларусь ад А да Я” пра беларускія сімвалы кахання. Адзін з іх – зямны – знаходзіцца на старой дарозе Гарадзея – Нясвіж. У кнізе Клаўдзіі Шышыгінай-Патоцкай “Скарбы Нясвіжа” ёсць старонкі пра такі сімвал кахання. Гэта незвычайны помнік прыроды: дуб і сасна стаяць абняўшыся, як закаханыя на ўсё жыццё. Сюды прыязджаюць маладыя у дзень рэгістрацыі шлюбу і прысягаюць на вернасць адзін аднаму, на тую вернасць, якую ўжо столькі стагоддзяў захоўваюць дрэвы.

Шмат легендаў звязана з гэтым сімвалам кахання. Адна з іх апавядае пра тыя часы, калі ў многіх мясцінах Беларусі сталі ўзнікаць буйныя магнацкія прыгонныя тэатры. Перш за ўсё гэта тэатры ў замках і палацах Радзівілаў, Сапегаў, Агінскіх і іншых магнатаў. Яны запрашалі таксама замежных артыстаў, музыкантаў, а часам і тэатральныя трупы з Францыі, Аўстрыі, Італіі. Беларускія прыгонныя артысты вучыліся ў замежных прафесіяналаў. Асабліва высокім мастацкім узроўнем вылучаліся прыгонныя тэатры Нясвіжа, Слуцка, Шклова, Гародні, Ружан, Слоніма, Магілёва.

Наша легенда якраз і апавядае пра тыя часы, калі ў Нясвіжы і Слуцку існавалі прыгонныя тэатры. Была другая палова XVIII стагоддзя. Браты Міхал і Геранім Радзівілы часта пазычалі адзін аднаму артыстаў. На слуцкай сцэне балет развіваўся значна раней, чым у Нясвіжы, таму, калі ў

Нясвіжы задумалі паставіць некалькі балетных спектакляў, са Слуцка прывезлі артыстаў-танцораў у абмен на таленавітых нясвіжскіх музыкантаў. Сярод балерын асабліва вызначалася семнаццацігадовая Гануся. Блакітнавокая і стройная, яна зачароўвала сэрцы многіх прыхільнікаў прыгожага мастацтва. Нават князі і іх шматлікія знакамітыя госці не заставаліся раўнадушнымі да знешняга аблічча дзяўчыны і яе відавочнага таленту. Аднак Гануся рашуча і рэзка адмаўляла ўсім, і пакрыўджаная такой нечаканай адмовай паклоннікі нават спрабавалі скардзіцца самому князю і патрабавалі адправіць яе на канюшню. Пасля спектакля дзяўчына хавалася ад настойлівых заляцанняў. Часта для гэтай мэты яна выкарыстоўвала старыя дэкарацыі за сцэнай. А дэкарацыі да спектакляў рыхтаваў нясвіжскі мастак Язэп, які часта бачыў, куды хавалася таленавітая і прыгожая артыстка. Язэпу ўжо даўно падабалася Гануся, літаральна з таго самага моманту, калі ён сустрэўся з ёю ў замку. У сваю чаргу і дзяўчына даўно звярнула ўвагу на добрага і шчырага хлопца, які так адрозніваўся ад багатых і фанабэрыстых паклоннікаў. Яна ўжо даўно чакала прызнання толькі ад Язэпа. А ён чамусьці не спяшаўся гэта рабіць, бо лічыў сябе недастойным увагі такой таленавітай балерыны, якую ў думках называў зоркай, ідэалам і, безумоўна, каханай.

Так працягвалася амаль два гады. Тэрмін дагавору ўжо заканчваўся, і Ганусі неўзабаве трэба было вяртацца ў Слуцк. Язэп быў у адчай, ён літаральна не знаходзіў сабе месца. Ах гэтая нерашучасць! Чаму, чаму ён не здолеў раней прызнацца Ганусі ў самым патаемным і глыбокім? Чаму так доўга хаваў сваё пачуццё? Думкі не давалі яму спакою, віхурыліся, перабівалі адна адну. Адчай доўгачаканых слоў былі ўсё ж сказаны Ганусі. Яны знайшлі водгук і разуменне ў дзявочым сэрцы. Шчаслівая закаханая звярнулася да князя Міхала за дазволам на шлюб, і нясвіжскі князь без асаблівых ваганняў і пярэчанняў даў згоду маладым на вяселле. Здавалася, зорка Венера спрыяе закаханым. Здавалася, усё ідзе як след. Аднак неабходна было ведаць яшчэ, як адрэагуе на просьбу маладых слуцкі Радзівіл, які, дарэчы, вызначаўся хваравітай жорсткасцю ў адносінах да прыгонных. Не пашкадаваў ён і Ганусю з Язэпам. Ягонае рашэнне інакш як дзікунствам назваць нельга: ён загадаў закаваць дзяўчыну ў кайданы і даставіць яе назад у Слуцк. Пачуўшы такое, маладыя вырашылі ўцякаць. І вось ужо столькі кіламетраў шляху было пераадолена, столькі перажыта, Нясвіж быў зусім недалёка, як салдаты дагналі ўцекачоў. Роспач і адчай закаханых былі такімі балючымі, а іх апошні абдымак такі пранікнёна-шчыры, што нават салдаты плакалі разам з тымі, каго павінны былі разлучыць. Аднак загад князя трэба выконваць. Ганусю закавалі ў кайданы і павезлі ў Слуцк, а праз некалькі дзён дзяўчына загінула. Ніхто дакладна не ведаў прычыну яе смерці. Што магло здарыцца: ці яна сама дабравольна пакінула гэты свет, які стаў без

каханага пустым і нікчэмным, ці загінула ў змрочным падзямеллі? Цяжка сказаць.

Асабліва вялікі боль страты адчуваў Язэп. У любое надвор'е ён хадзіў на месца іх апошняга расстання, праводзячы там цэлыя гадзіны. Магчыма, менавіта ён пасадзіў і вырасціў незвычайныя дрэвы – дуб і сасну як тужлівы напамін пра колішняе светлае каханне, якому не суджана было мець шчаслівы працяг. Неўзабаве Язэп пайшоў у манастыр і ўсё сваё жыццё прысвяціў мастацтву.

А неразлучныя дрэвы дажылі да нашых дзён. У пошуме іх лісця можна пачуць галасы Ганусі і Язэпа, стук сэрцаў і пранікнёна-шчырае “кахаю”.

Гучыць музыка.

Сябры, вы слухалі перадачу “Беларусь ад А да Я” пра нябесны і зямны сімвалы кахання, якія створаны на беларускай зямлі і якія натхняюць кожнага з нас. А мы развітваемся з вамі і жадаем гармоніі са светам.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ